

A explotación dos recursos pesqueiros era un elemento básico da economía e vida social na Galiza dos anos oitenta do pasado século, etapa caracterizada pola expansión do sector. Salienta a importancia do sector pesqueiro e outros próximos, nomeadamente a conserva e salgado, na economía galega do XIX, mesmo como punto de arranque dun agrumar capitalista. No conxunto da actividade extractiva, a pesca da sardiña ocupaba un lugar de privilexio, como salienta, por exemplo, o importante fomentador coruñés Benito Maristany (MARISTANY, 1886). Esta situación víuse beneficiada pola crise bretona deses anos, na que a industria punta no sector mundial da conserva de sardiña atopouse co grave problema de falta deste peixe nas súas águas. Apesar da grande importancia da pesca da sardiña na Galiza, salienta a escasa atención que se prestaba ao estudo deste recurso básico, polo que o seu coñecemento ficaba limitado a un empirismo precientífico. Desta despreocupación eran responsables os diversos sectores implicados, como os relacionados coa produción, os representantes políticos galegos e as autoridades da Administración central.

O ano 1886, que sería decisivo para a institucionalización da Biología mariña en varios países europeos, iniciábase, no Estado español, con novas sobre o proxecto do Goberno liberal de crear unha Estación de Biología mariña. No verán dese notábel

A PREOCUPACIÓN POLA ESCASEZ DE RECURSOS MARIÑOS

A VISITA CIENTÍFICA DO PRÍNCIPE DE MÓNACO A GALIZA EN 1886

Por A. FRAGA VÁZQUEZ

No verán de 1886 arribaba aos peiraos de Ferrol e A Coruña o barco Hiron-delle. Nel acudía o Príncipe de Mónaco, unha sobranceira figura da recén nada Biología mariña. A visita tiña como razón fundamental estudar a causa da abundancia da sardiña na costa da Galiza, o que motivou interesantes e pouco coñecidas pescudas, ás que faremos referencia neste artigo.

ano, concretamente no mes de agosto, arriba aos peiraos de Ferrol e A Coruña, no seu barco *Hirondelle*, Albert Grimaldi, o Príncipe Albert I de Mónaco. Trátase dunha importante persoa no desenvolvemento da Biología mariña; despregou unha salientábel actividade, baseada nas exploracións sistemáticas que desde 1884 levaba a cabo nas súas embarcacións e o labor de divulgación e propaganda dos estudos mariños; a súa aportación, nestes aspectos, foi substancial na Biología mariña, e, dalgun

xeito, complementaría coa levada a cabo por Anton Dohrn na Estación de Nápoles. As campañas do Príncipe marcan un cambio cualitativo con relación ás anteriores expedicións mariñas; interesado pola exploración do mar con embarcacións e medios pouco custosos, deseñara aparellos, procedendo á experimentación.

A súa atención á costa galega tiña como razón fundamental a comentada crise da pesca da sardiña na Bretaña, cuestión de extrema gravidade para a floreciente economía dese país. A abundancia do peixe na costa da Galiza animouno a estudar os motivos que podían orixinar este feito para ver de favorecer a recuperación da pesca na Bretaña. O Príncipe estaba iniciando eses anos as súas campañas. A estancia conlevou unha escala en Ferrol, do 11 ao 18 de agosto, e outra na Coruña, entre o 19 e 22 dese mes. Da visita resultou unha publicación, que apareceu primeiramente como artigo, "La peche de la sardine sur les cotes d'Espagne", na *Revue Scientifique* (MONACO, 1887) e, nese mesmo ano, foi impreso como folleto de 21 páxinas, *L'industrie de la sardine sur les cotes de la Galice*.

O traballo, pouco coñecido é unha testemuña, a xeito de crónica da situación da pesca da sardiña e, en especial, o caso do peirao de A Coru-

Figura 1. Grabado elaborado sobre unha fotografía do peirao coruñés tomada na visita

O meio natural na história

ña. O autor foi atendido polo fomentador Benito Maristany e amosa coñecer a bibliografía mais importante sobre o tema. O Príncipe exténdese nunha descrición sobre a baía da Coruña, instalacións de pesca, e détense sobre xeito de pesca da sardiña. No texto reproduce un grabado moi interesante, no que se poden observar algunhas instalacións do prensado do peixe no peirao da Coruña, un gráfico do que comentaría no seu traballo sobre os resultados das campañas científicas: *Enfin, au cours de la campagne, diverses observations ont été faites, notamment sur la peche et la nourriture de la Sardine sur les cotes de la Galicie, en Espagne. La figure 2, exécutée d'après une photographie, donne l'idée des presses encore tres primitives employées a la Corogne pour la préparation des Sardines salées.* (MONACO, 1889: 7-8).

Un aspecto ao que adica bastante atención é ao dos movementos das poboacións de sardiña, recollendo as teses de Cornide (movimento de norte a sul) e outras contrárias de Duhamel du Moncaeu, comentando que certos pescadores na Galiza cren ver a sardiña na alta mar. Comenta que el mesmo atopou, a 350 millas da costa, colónias imensas de peixes análogos á sardiña, pola súa talla, pero dos cais non puido, por falta de mallas axeitadas, sacar nengun espécime. Tamén repara na causa da entrada da sardiña nas costas, en base á información recollida. A información dispoñíbel só lle permite concluir que segue sendo un misterio a súa embrioxénia, lugar de reprodución e os seus movementos migratórios.

Pero, unha das consecuencias directas desta visita sería a realización dun traballo de investigación biolóxica, levado a cabo por dous dos seus acompañantes, expresamente ocupados dese labor. Trátase do especialista en Bioloxía mariña G. Pouchet, que traballaba na Estación de Concerneau e o naturalista Jules de Guerne, auxiliar científico en Zooloxía dos estudos do Príncipe, membro da dirección da prestixiosa *Société Zoologique de la France*. O resultado desa investigación será un artigo, "Sur la nourriture de la Sardine", publicado polas *Académie des sciences* e reproducido, en español, na *Revista de Pesca marítima* (POUCHET &

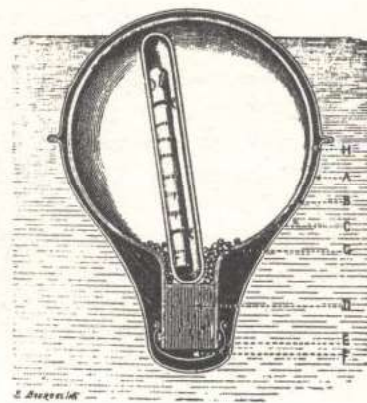
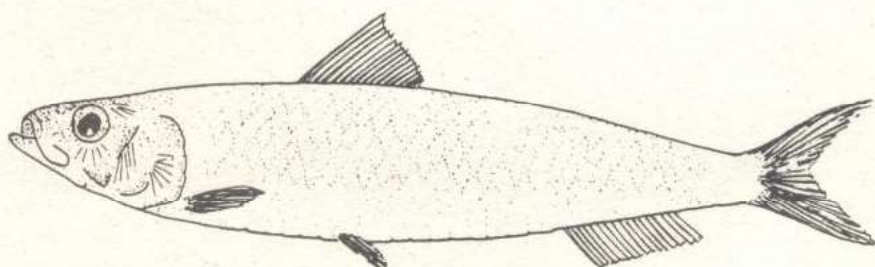

Figura 2. Flotador que utilizaba o Príncipe de Mónaco para as súas pescudas oceanográficas

GUERNE, 1887). Este traballo, moi pouco coñecido pola bibliografía española e galega, pode considerarse o primeiro realizado sobre a Galiza, desde un punto de vista da Bioloxía mariña moderna. Os autores explican que levan anos estudando a alimentación da sardiña, desde 1874, no laboratorio de Concarneau, en base á observación dos contidos presentes nos intestinos dos peixes. A diferenza que observan na alimentación das sardiñas nas costas galegas faílles concluir, sen ser de xeito terminante, que niso pode estar a base da notábel presenza deste peixe na Galiza. O Príncipe asume esa interpretación, e indica que *Certainement, la cote française ne présente aux sardines qu'une faible partie des conditions physiques et de la protection susdites* (MONACO, 1887: 518). Refírese a que en comparación coa Galiza, na Franza a sardiña non dispuña de fonte tan abundante de alimento da costa; ademais, indica que o mar era menos calmo, e tiñan, pola contra, a desfeita dos fondos, da erva para freza, polas redes de fondo; coída que a falta de regulamentación axeitada e o uso dunha malla menor nas redes, favorecen a desaparición da sardiña na Franza. Por todo iso, as conclusións desa exploración, expresadas con reservas,

Figura 3.

apontan algunhas medidas nese sentido: reducir as redes de arrastre de fondos, protección dos alevíns, malla máis grande, talla mínima, control de peixe clandestino,... Estas propostas, que incorporan termos de grande actualidade, á marxe da súa corrección concreta, amosan como a explotación racional dos recursos entraba nunha fase distinta. Unha etapa na que o estudo científico cuantitativo se converte nunha ferramenta básica para deseñar as políticas extractivas. Poroutra banda, cómpese suliñar que estes traballos ficaron sen atención na Galiza, algo lóxico pola carencia, na época, de institucións e persoas adicadas aos estudos mariños. ■

BIBLIOGRAFIA

MARISTANY, B. (1886). *Rápidos apuntes sobre la pesca de la sardina en Galicia*. La Coruña, Tip. "El Alcance", 12 pp

MONACO, Prince Albert de (1887). *La peche de la sardine sur les cotes d'Espagne*. *Revue Scientifique*, 17: 513-519. (1889). *Résultats des campagnes scientifiques du yacht "Hirondelle"*. Paris.

POUCHET, G. & GUERNE, J. de (1887). *Sur la nourriture de la Sardine*, *Comptes rendus de l'Académie des sciences*, 7-III-1887. [Alimento de las sardinas, *Revista Pesca Marítima*, III: 347-350.]